

ลมหายใจวอยรินของความรัก: การเปลี่ยนความสัมพันธ์ให้กลายเป็นธุรกรรมไร้ความเสี่ยงในโลกดิจิทัล

บทนำ

บยอง ซอล ฮัน (Byung-Chul Han) นักปรัชญาเยอรมันเชื้อสายเกาหลี และอแลง บาดิยู (Alain Badiou) นักปรัชญาฝรั่งเศส เสนอตรงกันว่า ในสังคมทุนนิยมร่วมสมัย ความรักกำลังถูกคุกคามจากทั้งเทคโนโลยีดิจิทัลและลัทธิเสรีนิยมใหม่ โดยเฉพาะในหนังสือ *In Praise of Love* (2012) และ *The Agony of Eros* (2017)

นักปรัชญาทั้งคู่เห็นพ้องกันว่า ในยุคดิจิทัล ความรักและความสัมพันธ์ของมนุษย์กลายเป็นสินค้าบริโภคที่มนุษย์เลือกสรรไม่ต่างจากสินค้าชนิดอื่นบนชั้นวาง และวัฒนธรรมความรักเช่นนี้ก็สะท้อนถึงพลังของทุนนิยมแบบเสรีนิยมใหม่ ซึ่งแผ่ขยายกลไกตลาดให้แทรกซึมทุกซอกกอบของชีวิตมนุษย์ ไม่เพียงแต่ร่างกายของแรงงานเท่านั้น ทุนนิยมยังเข้ายึดกุมและแสวงหากำไรจากอารมณ์ ความสัมพันธ์ ความรู้สึกนึกคิด และจิตใจด้วย

ขณะที่เสรีนิยมใหม่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพของผู้บริโภค แต่สิ่งที่เราบริโภคได้ก็มักเป็นสินค้าที่มีความเหมือน ยืนยันและตอกย้ำอัตลักษณ์ของปัจเจก มากกว่าจะเป็นการเผชิญหน้ากับ 'ความเป็นอื่น' หรือคนอื่น (Other) ซึ่งเป็นสิ่งที่เราไม่รู้จัก คาดเดาไม่ได้ แตกต่างอย่างสุดขั้ว และไม่มีวันเข้าใจได้ทั้งหมด ฮันและบาดิยูเห็นว่า ความรักซึ่งเคยเป็นเรื่องที่เราคาดเดาไม่ได้ มีความเสี่ยงรบกวนจิตใจ และทำให้ชีวิตปกติประจำวันของมนุษย์เสียกระบวนการ ก็ถูกลดทอนลง กลายเป็นเพียงธุรกรรมอย่างหนึ่งในตลาดที่ผู้บริโภคมองหาสินค้าที่ไร้ความเสี่ยง

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางลมหายใจวอยรินของความรักที่ใกล้ตาย นักปรัชญาทั้งสองบอกว่า เรายังมีหวังในการรื้อฟื้นความรักขึ้นมาใหม่ เนื่องจากความรักทำให้คู่รักปฏิเสธที่จะยอมรับบรรทัดฐานของโลกร่วมสมัย มันจึงมีศักยภาพในการปลดปล่อยมนุษย์ออกจากกรงขังของความเป็นปัจเจกที่เน้นการบริโภคเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ส่วนตัว แล้วเชื่อมต่อกับสิ่งอื่น ความเป็นอื่น หรือคนอื่นที่แตกต่างจากตัวเองอย่างสิ้นเชิง ความรักที่ต่อต้านระเบียบเดิมอย่างถึงรากจึงอาจเปลี่ยนแปลงสังคมได้ในความหมายนี้

ความรักมอดดับพร้อมกับไฟในจิตใจของมนุษย์

บยอง ซอล ฮัน อธิบายว่า แพลตฟอร์มต่าง ๆ ในโลกดิจิทัลเรียกร้องให้มนุษย์เชื่อมต่อกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ตตลอดเวลา และมีผลิตภาพอย่างต่อเนื่อง (productivity) สำหรับอัน อำนาจในโลกดิจิทัลทำงานเชิงบวก คือสนับสนุน กระตุ้น บันดาลใจ ให้มนุษย์ริเริ่มทำสิ่งใหม่ มีความคิดสร้างสรรค์ ยืนยันอัตลักษณ์ ตัวตน รสนิยม ความชอบของตนผ่านโซเชียลมีเดีย ซึ่งเปรียบเสมือน

โครงการ (project) ที่ต้องทำและนำเสนออย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทุนนิยมแสวงหากำไรจากอัตลักษณ์ และข้อมูลเหล่านี้ได้ (Han, 2015)

แต่จิตใจของมนุษย์ที่ถูกอำนาจเชิงบวกกระตุ้นอยู่ตลอดเวลาอย่างไม่อาจทนรับไหว ถึงที่สุดก็เกิดการพังทลายลงจนเป็นปัญหาสุขภาพจิต เช่น อาการหมดไฟ ความซึมเศร้า โรคลมชัก โรคลมหลายบุคลิก อันเรียกว่า *สังคมแห่งการหมดไฟ (The Burnout Society)* ซึ่งมนุษย์ไม่ได้ถูกขูดรีดจากภายนอก (allo-exploitation) หรือชนชั้นอื่นอีกแล้ว แต่กลายเป็นผู้ที่ขูดรีดตัวเองอย่างเต็มใจ (auto-exploitation) ในโลกทุนนิยมดิจิทัล ไม่มีเจ้านายหรือทาส จะมีก็แต่เจ้านายที่ตกเป็นทาส หรือพูดให้ถูกกว่านั้นคือ ทาสที่คิดว่าตนเป็นเจ้านายตัวเอง (Han, 2017, p. 9)

โลกดิจิทัลยังบีบให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์อย่างเร่งด่วนและรวดเร็ว¹ บ่อยครั้งที่ผู้คนตัดสินกันจากภายนอก โดยเฉพาะรูปโปรไฟล์และหน้าฟีด ซึ่งอันเห็นว่าเป็นไม่ใช่อะไรนอกจากสินค้าที่ผ่านการคัดสรรและปรับแต่งมาแล้วเพื่อเรียกร้องความสนใจ (attention) หรือเพิ่มยอดไลก์จาก ‘เพื่อน’ หรือผู้ติดตาม แต่อันก็เตือนว่า คนอื่นเหล่านี้ถูกพรากความเป็นอื่นซึ่งเป็นด้านลบออกหมดแล้ว และกลายเป็นเพียงกระจกสะท้อนแต่ภาพเหมือน หรือห้องที่สะท้อนแต่เสียงของตัวเอง (echo chamber) (Han, 2017)

การหายไปของคนอื่นท่ามกลางภูมิทัศน์แบบดิจิทัลยิ่งทำให้ตัวตน (ego) ของปัจเจกดำดิ่งสู่นรกแห่งความเหมือน (Inferno of the same) โซเซียลมีเดียพุ่มพริกวัฒนธรรมหลงตัวเอง (narcissistic society) นี้ การเชื่อมต่อกันของมนุษย์กลายเป็นเรื่องผิวเผิน ชั่วคราว ประเดี้ยวประด้าว (Han, 2017) เมื่อปฏิสัมพันธ์บนโลกออนไลน์เป็นเพียงธุรกรรมที่กลวงเปล่า ความสัมพันธ์ของมนุษย์ดิจิทัลจึงเป็นเพียงเกมแห่งการโปรโมตตัวตนของปัจเจก และความรักก็ไม่ใช่ความสัมพันธ์อันลึกซึ้ง ความรักที่ปราศจากความเล็งและปราศจากความเป็นอื่นเช่นนี้ก็ไม่ต่างจากผลิตภัณฑ์ไร้ความเสี่ยงชนิดอื่น อาทิ กาแฟไร้คาเฟอีน นมไร้ไขมัน เบียร์ไร้แอลกอฮอล์ หรือน้ำอัดลมไร้น้ำตาล² (สรวิศ ชัยนาม, 2562)

¹ ตัวอย่างของความสัมพันธ์แบบเร่งด่วน แต่ปราศจากสถานะชัดเจนก็เช่นเพลง *อยู่ดี ๆ ก็ ...* ของ Wonderframe

² อย่างไรก็ตาม บาดิยูเสนอว่า ความเสี่ยงไม่ได้หายไป เพียงแต่ถูกยกย้ายถ่ายเทไปยังคนอื่น เช่น นวัตกรรมระเบิดอัจฉริยะ (smart bomb) กับสงครามที่ปราศจากการตาย (zero death war) ของกองทัพสหรัฐอเมริกา ซึ่งรับประกันความปลอดภัยเฉพาะชีวิตของคนในชาติ แต่ ‘ความตาย’ ของคนชาติอื่นไม่นับ ในทำนองเดียวกัน รักไร้ความเสี่ยงก็โอนย้ายความเสี่ยงไปยังคนอื่น ผู้ที่มองหารักไร้ความเสี่ยงจะตัดสินใจเลิกและทิ้งคนที่ ‘ยังไม่ใช่’ แล้วไปหาคนใหม่ และปล่อยให้อดีตคนรักจัดการกับความทุกข์ทรมาน ซึ่งถือเป็นปัญหาส่วนตัวของเขา (Badiou, 2012)

Swipe, Buy, Repeat: รักและการบริโภคในยุคดิจิทัล

อแลง บาดิยู เสนอว่า ภัยคุกคามหลักของความรักคือหลักการปลอดภัยไว้ก่อน (safety-first) และลัทธิสุขนิยม (hedonism) ที่มองว่าความรักไม่ได้สลักสำคัญอะไร และสามารถทดแทนได้ด้วยความเพลิดเพลินใจจากกิจกรรมบริโภคชนิดอื่น โดยเฉพาะเซ็กซ์ บาดิยูเห็นว่า ภัยคุกคามทั้งสองนี้ด้อยค่าความรัก และเปลี่ยนความรักเป็นสินค้าหรือบริการที่สะดวกต่อการบริโภค โดยปราศจากความเสี่ยงทุกประเภท (Badiou, 2012)

ขณะเดียวกัน อันเรียกการเปลี่ยนทุกสิ่งให้กลายเป็นสินค้าที่บริโภคง่ายอย่างบ้าคลั่งนี้ว่า เผด็จการของความเป็นบวก (the dictate of positivity) ทุนนิยมดิจิทัลไม่เพียงสนับสนุนเสรีภาพในการบริโภค แต่ยังกระตุ้นให้ผู้บริโภค (ต้อง) เพลิดเพลินและมีความสุข (enjoyment) กับการบริโภคนั้นด้วย ในฐานะสินค้า ความรักจึงต้องสร้างความรู้สึกดี (pleasant feeling) และปราศจากความรู้สึกเชิงลบอย่างความเจ็บปวด ความทรมาน การทำร้าย กระทั่งการตกหลุมรักยังดูรุนแรงเกินไป³ (Han, 2017, p. 14)

บาดิยูยกตัวอย่างความรักเช่นนี้ผ่านเว็บไซต์และแอปพลิเคชันหาคู่ อาทิ Meetic, Tinder, Grindr, Bumble ซึ่งโฆษณาเรื่อง “มีรักแบบไม่ต้องตกหลุมรัก” “รักสมบูรณ์แบบที่ปราศจากความทุกข์ทรมาน” หรือกระทั่งมีการโค้ชด้านความรัก สำหรับบาดิยู แอปพลิเคชันหาคู่ก็ไม่ต่างจากการคลุมถุงชนในยุคก่อน เพราะคู่รักไม่ใช่ฝ่ายริเริ่มหรือตกหลุมรักกัน เพียงแต่แอปพลิเคชันสมัยใหม่ได้เปลี่ยนผู้จัดหาจากพ่อแม่ ครอบครัว หรือผู้หลักผู้ใหญ่ มาเป็นอัลกอริทึมจัดหาคู่ (matchmaking algorithm) ซึ่งเสนอตัวเลือกให้มนุษย์ผ่านรสนิยม การศึกษา การงาน ชนชั้น หรือดวงชะตาราศีของวันเดือนปีเกิด (Badiou, 2012, p. 6-8)

แอปฯ หาคู่จึงเปรียบเสมือนตลาดที่จัดหาความรัก คนรักหรือคู่ขา ซึ่งผ่านการจัดหีบห่อ แปะยี่ห้อ จัดแสดง และวางขายพร้อมรูปถ่ายและประวัติบนแพลตฟอร์มที่ควบคุมด้วยอัลกอริทึม ไม่ต่างจากสินค้าชนิดอื่น ตัวอย่างเช่น Tinder ซึ่งผู้ใช้งานแต่ละรายมีพื้นที่ในการแสดงไลฟ์สไตล์ รสนิยม ความชอบ งานอดิเรก และความสนใจ รวมถึงยังเชื่อมต่อกับแอปฯ ไลฟ์สไตล์อื่น ๆ เช่น Instagram หรือ Spotify เพื่อให้ผู้ที่สนใจเข้าไป ‘ส่อง’ อัตลักษณ์ส่วนตัวได้ละเอียดขึ้น อัลกอริทึมของ Tinder จะเสนอโปรไฟล์ของแคนดิเดตด้านความรักขึ้นมา ผู้ใช้งานอาจ ‘ปิดขวา’ เมื่อเจอคนที่ตรงสเปก หรือ ‘ปิดซ้าย’ ในกรณีไม่ถูกใจและอยากเลื่อนผ่านไปเจอคนที่ถูกใจมากกว่า ผู้ใช้งานจะคุยกันได้ก็ต่อเมื่ออีกฝ่ายปิดขวาเหมือนกันจนเกิดเป็นการจับคู่ (match) ทั้งนี้ ผู้ใช้งาน Tinder แบบฟรีจะถูกจำกัดจำนวนการ ‘ปิด’ ในแต่ละวัน และมองไม่เห็นว่ามีใครกดถูกใจตนหรือไม่ แต่หากเสียค่าบริการรายเดือน ก็จะได้รับสิทธิพิเศษ เช่น ปิดได้แบบไม่จำกัด ย้อนกลับไปกดถูกใจคนก่อน

³ ทุกวันนี้ความรักอาจมีแต่ด้านบวกมากเกินไป จนน่าร้องดังอย่าง Ed Sheeran ต้องเตือนผู้ฟังผ่าน *Photograph* เพลงดังของเขาว่า “Loving can hurt.”

หน้าในกรณีที่มีมือลั่นแล้วปิดทิ้ง และมองเห็นว่ามีใครปิดขวาตนบ้าง ทำให้เกิดความรู้สึกของการเป็นผู้เลือก

หากเราเชื่อนักปรัชญาทั้งสอง แอปพลิเคชันหาคู่ไม่ได้ทำให้ผู้ใช้งานตกหลุมรัก หากแต่เสนอสินค้าให้ผู้บริโภคเลือกสรร (select) และสินค้านั้นก็คือความรักหรือความสัมพันธ์ที่ปราศจากความเสี่ง มองในมุมมองของ ซอล ฮัน นี่คือการบ่อนทำลายความรักอย่างสุดซึ้ง เพราะแอปฯ หาคู่ไม่เปิดโอกาสให้มนุษย์เผชิญหน้าอย่างกะทันหันกับบางสิ่งทีรบกววจิตใจ สร้างความว้าวุ่น และคาดเดาไม่ได้

ในโลกเสรีนิยมใหม่ที่ให้ค่ากับความสะดวก ความโปร่งใส และการควบคุมความเสี่ง มนุษย์มองหาความสัมพันธ์ราคาถูที่ปราศจากความเสี่งราวกับว่าในยุคของการรัดเข็มขัดทางเศรษฐกิจความรักก็ต้องเผชิญการรัดเข็มขัดด้วย กล่าวได้ว่า ทุนนิยมได้เข้ามาแทรกแซงไม่เพียงแต่ในด้านที่ไม่เกี่ยวข้องกัตลาด เช่น การเมือง การศึกษา การรักษาพยาบาล แต่ยังแทรกแซงในเรื่องความสัมพันธ์ส่วนตัวของผู้คน หรือกล่าวอีกนัยคือความสัมพันธ์และความรักของมนุษย์ถูกจัดระเบียบเสี่งใหม่ตามหลักการตลาด (สรวิค ชัยนาม, 2562) เมื่อแง่มุมด้านการผจญภัยของความรักซึ่งมักวุ่นวายและว้าวุ่น ถูกปรับแต่ง คิดคำนวณความเสี่งและความเข้ากันได้ (compatibility) ผ่านกระบวนการของอัลกอริทึมเสี่งแล้ว ความรักที่กลายเป็นกระจกสะท้อนและยืนยันแต่อัตตาของปัจเจก (self-affirmation) เช่นนี้จึงไม่มีพลังในการเปลี่ยนแปลงตัวตน ก่อทวนชีวิตประจำวันหรือทำให้ระเบียบทางสังคมหยุดชะงัก เหมือนในเพลง *พลังรัก* ของ หิน เหล็ก ไฟ อีกต่อไป

ฉากแสดงเดี่ยว: รักไม่ผูกมัด การช่วยตัวเอง และหนึ่งปี

ภายใต้ตรรกะของเสรีนิยมใหม่ ความรักถูกทำให้เชื่องและพรากพลังแห่งการเปลี่ยนแปลง (domestication of love) เมื่อรักใคร่ไม่เป็น เผชิญหน้ากัความเป็นอื่นที่แตกต่างกัตัวเองอย่างสุดขีดไม่ได้ มนุษย์ทีทำได้แค่บริโภคสิ่งที่คุ้นเคยและใช้คนอื่นเป็นเครื่องมือ จึงติดอยู่ในวังวนแห่งการยืนยันอัตตา อันยกตัวอย่างความสัมพันธ์แบบไม่ผูกมัด (casual hookup) การนัดยืม (quickie) หรือการมีเซ็กส์เพื่อคลายเครียด ซึ่งเป็นกิจกรรมปกป้อง ego จากการถูกสัมผัสหรือการคุกคามจากความเป็นอื่น (Han, 2017, p. 18)

หากกล่าวในภาษาของบาดิยู รักกลวง ๆ ทีไม่เรียกร้องให้ปัจเจกตั้งคำถามต่อตัวเอง และปฏิบัติกัคนอื่นราวกับเป็นวัตถุทางเพศเช่นนี้เรียกว่า ฉากแสดงเดี่ยวหรือฉากของหนึ่ง (One scene) ในแง่นี้ ความสัมพันธ์ชั่วข้ามคืน (one night stand) หรือเพื่อนทีมีอะไรกันได้ (friend with benefits) เปลี่ยนเซ็กส์ให้เป็นกิจกรรมสนองความปรารถนาของปัจเจกไม่ต่างจากกิจกรรมบริโภคแบบอื่น บาดิยูเห็นว่า ไม่ว่าจะวิเศษหรือมหัศจรรย์เพียงใด แต่เซ็กส์ทีปราศจากความรักนั้น

กลวงเปล่า (emptiness) เพราะอย่างนั้นมันถึงตกอยู่ใต้กฎของการกระทำซ้ำอย่างต่อเนื่อง (Badiou, 2012) เฉกเช่นสินค้าในโลกทุนนิยมที่โฆษณาว่าจะเติมเต็มความปรารถนาได้ แต่ไม่เคยเติมเสียที่ เมื่อเรือนร่างกลายเป็นสินค้า และคนอื่นปราศจากความเป็นอื่น แต่เป็นเพียงวัตถุที่กระตุ้นเร้าทางเพศ อันเตือนว่า เราไม่อาจรักใคร่ได้จริง ทำได้เพียงบริโภคน (Han, 2017, p. 12)

ในอีกด้านหนึ่ง อันเห็นว่า หนึ่งโป๊หรือบริการของ sex creator เป็นการดูหมิ่น (profanation) ความรัก ไม่ใช่เพราะว่าสื่อทำนองนี้นำเสนอเรื่องเพศอย่างล้นเกิน และมอมเมาเยาวชนอย่างที่ว่าอนุรักษนิยมมักกล่าวอ้าง หากแต่หนึ่งโป๊ไม่มีเพศสัมพันธ์เกิดขึ้นเลยต่างหาก จะมีก็แต่การช่วยตัวเอง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกกับตัวเอง ขณะเดียวกันก็เปลี่ยนให้นักแสดงเป็นวัตถุจัดแสดงไม่ต่างจากสิ่งของในพิพิธภัณฑ์ (musealization) ซึ่งถูกรื้อถอนออกจากชีวิตทางสังคมที่ซับซ้อน และเป็นเพียงชีวิตที่เปลือยเปล่าของมนุษย์ดิจิทัลที่เหลือแต่มูลค่าจัดแสดง (exhibition value) แต่ไม่เหลือมูลค่าใช้งาน (use value) อันเห็นว่า กิจกรรมเหล่านี้เป็นเพียงวิธีการที่ไม่นำไปสู่เป้าหมายอะไร (means without ends) และสะท้อนว่าทุนนิยมกำลังเปลี่ยนสังคมมนุษย์ให้กลายเป็นเพียงหนึ่งโป๊ (pornographication of society) ที่มีหลายพล็อต เนื่องจากทุกมิติในชีวิตของมนุษย์ถูกเปลี่ยนเป็นสินค้า นำมาจัดแสดง และขายได้ (Han, 2017)

ไม่มีใครแทนใครได้ และไม่มีใครรักแทนได้: ความรักในฐานะปฏิบัติการทางการเมือง

นี่หมายความว่า เราแทนที่คนรักด้วยคนอื่นเหมือนการแทนที่สินค้าและบริการได้งั้นหรือ?

บาดิยูและอันเห็นว่า แม้ทุนนิยมพยายามทำลาย 'ความเป็นอื่น' เพื่อเปลี่ยนทุกสิ่งให้บริโภคนได้ และสินค้าแต่ละชนิดก็มักถูกตีราคาและเปรียบเทียบกับสินค้าชนิดอื่นเสมอ แต่ความรักซึ่งมาพร้อมความเป็นอื่นที่จัดประเภทไม่ได้ (atopos)⁴ กลับมีศักยภาพในการขัดขวางการแลกเปลี่ยนและปฏิเสธรการบริโภคน สำหรับบาดิยู ความรักคือเหตุการณ์ (event) ที่กระชากเราออกจากคอมฟอร์ตโซน และโยนเราสู่ความสัมพันธ์กับคนอื่นที่เราไม่รู้จักและคาดเดาไม่ได้⁵ (Badiou, 2012)

⁴ ความรักคือเหตุการณ์ที่เราเผชิญหน้ากับบางสิ่งที่ไม่อาจถูกจัดเข้าที่เข้าทางในระบบของสรรพสิ่ง (the order of things) ความรักจึงเต็มไปด้วยการกีดกัน ความยุ่งเหยิง และความแตกต่าง เพราะอย่างนี้ เรื่องราวความรักที่คลาสสิกจึงมักมีตัวเอกเป็นคู่รักที่ไม่เหมาะสมกัน คือมาจากคนละตระกูล ต่างชนชั้น มีระยะห่างทางสังคม หรือกระทั่งสังกัดคนละชาติ (ดูเพิ่ม Badiou, 2012)

⁵ เนื่องจากความรักดึงเราออกจากตัวเอง ไปปะทะกับความเป็นอื่นอย่างสิ้นเชิง (wholly Other) ความรักจึงเป็นยาต้านซึมเศร้าที่ได้ผลชะงัด (ดูเพิ่มเรื่องความซึมเศร้าในโลกดิจิทัล Byung-Chul Han 2015)

ในมุมมองของความรัก คนอื่นเป็นสิ่งสัมบูรณ์ที่เราไม่มีวันเข้าใจ (grasping) ครอบครอง (possessing) หรือรู้ (knowing) ได้ทะลุปรุโปร่งทั้งหมด และนั่นก็เป็นแรงผลักดันให้มนุษย์ปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับความเป็นอื่นนั้นอยู่เสมอ ความรักประเภทนี้ต้องอาศัยเวลาฟุ่มฟัก และต่างจากรักแบบคาดหวังผลลัพธ์ทันที บาดิยูอธิบายว่า ความรักคือภารกิจที่พามนุษย์ไปค้นหาความจริง ซึ่งหมายถึงการสร้างความจริง หรือก็คือโลกใบใหม่และมุมมองต่อชีวิตแบบใหม่ขึ้น ผ่านการมีประสบการณ์ร่วมกับคนอื่น ความรักไม่ได้ทำให้มนุษย์ล่องลอยหรือกอดให้อยู่ใต้อาณัติใคร หากคือโครงการต่อยอดการดำรงอยู่ร่วมกัน (existential project) ในโลกที่ไม่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ไม่วิ่งตามแรงกระตุ้นของตลาดและการบริโภค เพราะเหตุนี้ บาดิยูจึงเสนอว่า ความรักต้องได้รับการก่อสร้างขึ้นใหม่อีกครั้ง (Badiou, 2012)

เนื่องจากบาดิยูเห็นว่า ความรักฆ่าความหลงตัวเองของปัจเจกในสังคมบริโภคได้ ความรักจึงมีศักยภาพหักล้างสมมติฐานของตรรกะแบบทุนที่ว่า มนุษย์มุ่งตอบสนองต่อผลประโยชน์ของตนเองเท่านั้น สำหรับบาดิยูและอัน แม้ความรักทำให้คุณสูญเสียตัวตน แต่คุณก็จะฟื้นคืนชีพขึ้นใหม่อีกครั้งพร้อมมุมมองต่อโลกแบบใหม่ ความรักจึงเป็นยาถอนพิษของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ในแง่ นี้ (Badiou, 2012, p. 17; Han, 2017)

ในฐานะปฏิบัติการทางการเมือง ความรักที่เกิดจากการเผชิญหน้าของปัจเจกสองตัวตน (หรือมากกว่า) เตือนเราว่า ไม่ใช่ทุกสิ่งในโลกที่สามารถซื้อขาย ติราคา หากำไร หรือปรับแต่งให้เหมาะสมกับการบริโภค (optimize) ได้ หรืออย่างน้อยก็ไม่ควรทำ ความรักจึงควรได้รับการพิจารณาเสียใหม่ ไม่ใช่ในฐานะสินค้าหรือประสบการณ์ส่วนตัว แต่เป็นปฏิบัติการทางการเมืองที่บังคับให้เราาร่วมกันสร้างโลกใบใหม่

สำหรับบาดิยู การสร้างฉากของ (เรา) สอง (Two scene) ต้องอาศัยความซื่อสัตย์ (fidelity) แม้เราอาจตกหลุมรักตั้งแต่แรกพบ แต่ความรักไม่อาจถูกลดทอนเหลือฉากแรกที่หอมหวานเท่านั้น ความรักต้องการระยะเวลาในการฟุ่มฟักเพื่อเบ่งบาน รักแท้จึงเป็นการผจญภัยที่แน่วแน่ (tenacious adventure) ความตื่นเต็นนำค้นหาอาจทำให้เราตกหลุมรัก แต่ความแน่วแน่ทำให้รักนั้นยืนยาว เนื่องจากรักแท้คือรักที่ยืนหยัดและฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ นานาที่เกิดขึ้น ความรักหาได้สมบูรณ์แบบหลังคู่รักครองคู่กัน สร้างครอบครัวหรือมีลูกกันอย่างในตอนจบของนิทานหรือในหนัง แต่สิ่งสำคัญคือระยะเวลาที่ความรักนั้นคงอยู่ (endure) แน่نونว่าความรักไม่ได้เป็นอมตะ แต่ก็ไม่มีใครรู้ว่ารักจะจบลงเมื่อไร ดังนั้น การสร้างสรรค์ความรักขึ้นใหม่อยู่เสมอจึงสำคัญ (Badiou, 2012, p. 32)

เพื่อต่อต้านความรักที่เห็นแก่ตัวของปัจเจก รวมถึงความรักคับแคบที่รักได้แต่ชาติ ศาสนา หรือสถาบันการเมืองใดสถาบันหนึ่ง เราต้องรื้อฟื้นความรักที่เป็นสากล (universality) และตัดข้ามพรมแดนรัฐ-ชาติ ศาสนา ชนชั้น หรือเพศสภาพ (Badiou, 2012, p. 16) ชื่อเรียกเรื่อง

เบื้องต้นของรักแท้คือ ความกล้าที่จะยอมรับการปฏิเสธตนเอง (self-negation) หากความรักหมายถึงความปรารถนาร่วมกันในการสร้างสรรค์วิถีชีวิตแบบใหม่ ความรักก็เป็นแหล่งพลังงานให้การปฏิบัติและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งบาดิยูและอันต่างก็เรียกร้องให้เรามีวิธีรักแบบใหม่ รวมถึงร่วมกันสร้างสังคมแบบใหม่ที่ผู้คนสามารถมีความรักที่ไม่ขึ้นอยู่กับตรรกะของรัฐหรือทุน (Badiou, 2012, p. 44)

ผู้เขียน

ปิยนันท์ จินา นักวิจัย

ฝ่ายวิจัยและส่งเสริมวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

เอกสารอ้างอิง

Badiou, A. (2012). *In Praise of Love*. New York: New Press.

Han, B. C. (2015). *The Burnout Society*. Stanford, California: Stanford Briefs.

Han, B. C. (2017). *The Agony of Eros*. Cambridge: MIT Press.

สรวิศ ชัยนาม (2562) ทำไมต้องตกหลุมรัก: Alain Badiou ความรัก และ The Lobster. กรุงเทพฯ: Illumination Editions.